

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Іванової Інни Сергіївни
**«ВЕРБАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ У СУЧАСНІЙ ВОКАЛЬНІЙ МУЗИЦІ:
СПОСОБИ ЗВУКОВОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ
БАГАТОГОЛОСНИХ ТВОРІВ А CARPELLA УКРАЇНСЬКИХ
АВТОРІВ)»**,
подану на здобуття наукового ступеню доктора філософії
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»

Дисертація Іванової Інни Сергіївни присвячена темі, актуальність та значення якої не підлягають сумніву. Як влучно зазначає дослідниця: «Новації у вокальній музиці у сфері словесного ряду полягають у тому, що змінюється сам вербальний компонент» (стор. 162 дисертації). Відтак, і пошуки підходів до її аналізу, що адекватно викривають специфіку роботи композиторів з вербальним першоджерелом у розмаїтті сучасної творчої практики, відповідають і викликам часу, і потребам постійного оновлення теоретико-методологічного апарату музикознавства.

У рецензованій роботі влучно поєднані два вектори дослідження: теоретичний та практичний. У *теоретичному* до розгляду залучені лінгвістичні концепції, що мають значний евристичний потенціал щодо можливостей більш ґрунтовного вивчення вербальних першоджерел різноманітних сучасних вокальних творів, а також запропоновані шляхи інтеграції теорії мовних рівнів у методологічні позиції музикознавства. *Практичний* вектор роботи І. С. Іванової презентує розроблений авторкою власний алгоритм аналізу із залученням вказаної лінгвістичної теорії. Рівнозначність теоретичного та практичного аспектів дослідження, їх синергія та дифузна єдність, проявлена на усіх етапах наукової розвідки, обумовили індивідуалізовану побудову роботи. Дисертація І.С. Іванової складається з двох розділів і кожен з них має доволі розгалужену структуру. Численні підрозділи та параграфи дослідження системно охоплюють значну панораму

вокального мистецтва українських композиторів сучасного етапу. Проблемні зони зосереджують увагу авторки дисертації навкруги пошуку інструментарію аналізу «озвученого композитором тексту», формування контурів нової методології, що має бути суголосною музиці Новітнього часу. Таким чином, І. С. Івановою виокремлюються та розводяться позиції *семантичного та структурного підходів* у методиці аналізу співвідношення слова і музики у вокальному творі, а також надається доказова оцінка малої спроможності вже вкоріненого семантичного підходу, особливо – у пізнанні способів реалізації композиторами вербального компонента вокальних опусів Новітнього часу. Дослідниця підкреслює: якщо у сучасному креативному просторі вокальної музики «змінився принцип відбору словесного тексту, то й способи композиторської роботи з ним будуть іншими, що, своєї черги, призведе до таких експериментів, розуміння яких не передбачає застосування традиційних методів аналізу» (дис., стор. 45). У практичному розділі дисертації її авторка впевнено торує новий шлях вивчення вокальної музики Новітнього часу із застосуванням теорії мовних рівнів, базуючись на потужностях структурного підходу.

У методологічному відношенні дослідження І. С. Іванової ґрунтується на вдалому комплексі методів сучасної гуманітаристики і творчо розвиває досвід окремих вдалих спроб залучення у царину музикознавства системних методів аналізу тексту зі структурної лінгвістики. Дисертантку характеризує і широка наукова ерудиція, обізнаність у здобутках світового досвіду, що дозволяє їй активно та плідно діалогізувати на сторінках своєї роботи з ідеями українських та європейських вчених. Особливо корисними для пошуку власного алгоритму видаються роботи Ольги Приходько, Петера Стейсі, Юзефа Хомінського, тобто тих музикознавців, аналітичні процедури та відповідний інструментарій яких сфокусований у межах структурного підходу до побудови вербального ряду вокального опусу, без прив'язки до його семантики. Зазначене дозволяє І. С. Івановій успішно дослідити способи композиторської роботи на таких мовних рівнях як речення, слово, морфема,

фонема і у підсумку опрацювати власний підхід до аналізу вокального твору із залученням лінгвістичної концепції.

Принагідно зазначу, що презентація теоретичних позицій структурної лінгвістики у дисертації І. С. Іванової влучно унаочнюється прикладами конкретного аналізу вербального компоненту відповідного мовного рівня у музичних творах, що дозволяє зберегти баланс інтердисциплінарного дослідження і переконливо залишитися у проблемному полі музикознавства. Всебічне детальне вивчення вербальної складової сучасних музичних творів за допомогою структурного аналізу проведено авторкою з позицій інтерпретації глибинної суті вербального тексту нової якості. Підсумки кожного аналітичного нарису І. С. Іванової відображають змістові позиції найвищого рівня – рівня композиторського мислення, впевнено викривають напрям рефлексій творчої особистості навіть у «текстах без властивостей» – з несементними нульовими морфемами. Тож, увага до композиційної техніки на сторінках роботи врешті решт постає інструментарієм, що об'єктивно викриває стильові позиції композитора як креатора оригінального вокально-текстового опусу Новітньої музики України. Видається доречним навести цитату Максима Шалигіна – автора циклу «Marian Antiphons», вербальний компонент четвертої частини «Salve Regina» аналізує авторка дисертації. Цитата представляє собою авторську рефлексію на роботу з текстом католицького григоріанського антифону. Композитор характеризує свій власний творчий задум процесом цитування фрагменту роману Марка Данилевського «Будинок листя»: «Мені хотілось показати (заглибити, відчутти, розширити, оплакати, змовчати, закарбувати) дуалізм протилежних процесів: таких як сходження і падіння, а також те, що знаходиться між нами та за межами; те, що дає нам сили вірити, навіть тоді, коли ми стрімко падаємо вниз. Врешті решт «...я пишу це не від великого розуміння, а просто мені подобається як це звучить...»¹. Відтак, аналітичний нарис І. С. Іванової у

---

¹ Максим Шалигін – автор циклу «Marian Antiphons», четверту частину якого «Salve Regina» аналізує авторка дисертації; цитату М. З. Данилевського вміщено на обкладинці

підрозділі 2.4., присвячений аналізу твору М. Шалигіна і роботі композитора з текстом на рівні фонем. Розвідка дисертантки вдало формалізує асоціативні елементи тексту і оприявнює музичні ідеї композитора, що існують у творчому просторі його музики і підтверджуються залученою вище цитатою. Тож, важко не погодитися зі словами І. С. Іванової: «Саме музичне рішення стає рівнем прояву індивідуальної авторської ідеї» (стор. 160 дисертації), внутрішній зміст якої видається неймовірно глибинним, навіть при ззовні простій та зрозумілій логіці організації музичного потоку, коли вербальний текст розчинений у музиці і її автор зізнається: «просто мені подобається як це звучить...».

Запропонований у дисертації І. С. Іванової методологічний підхід демонструє універсальність, оскільки він верифікований, принаймні у двох важливих позиціях: у хронологічному та у жанрово-стильовому вимірах.

Щодо першого – *хронологічного виміру*, констатуємо, що певна універсальність методу перевірена отриманням адекватних підсумків процедури аналізу вокальних творів з оригінальним методом композиторського опрацювання вербального компоненту, що написані у значному часовому проміжку, як зазначає авторка – тридцяти трьох років, від 1985 до 2018, а насправді цю хронологію необхідно розширити і відлік можна вести від 1964 року (з дати написання опусу «Пастелі» Леоніда Грабовського, тобто твору, який потрапляє у зону уваги І. С. Іванової при розгляді принципів роботи композитора з сегментними морфемами).

Щодо другого напрямку. Універсальність методу доведена і у *жанрово-стильовому вимірі* – сам музичний матеріал, представлений у аналітичних нарисах, репрезентує провідні жанри вокальної та хорової *акапельної*

диску «Mariologia» (Київ, 2016), що об'єднав маріанські антифони чотирьох сучасних композиторів; диск є проектом вокального ансамблю «Alter Ratio» під керівництвом Ольги Приходько – авторки дисертації, захищеної у 2017 році, та присвяченої хорової музиці а саррелла, де авторкою запропонована систематизація способів композиторської роботи з вербальним текстом.

спадщини українських композиторів, що належать до різних напрямків, течій та стильових явищ.

Цінність проведеного дослідження визначається і вагомим фактором новизни: окрім теоретико-методологічних позицій, вперше до наукового обігу введено як багатоголосні твори *a cappella* світової музичної культури, сучасних українських композиторів («Безсонне місто/ Ноктюрн Бруклінського мосту» А. Мокану, «Salve Regina» М. Шалигіна, «Funny death» Л. Юріної, «Landscapes» А. Корсун). Подібне комплексне дослідження ще й досі не було здійснено. Беззаперечними перевагами роботи є типологія способів реалізації вербального компонента у сучасних вокальних та вокально-хорових творах *a cappella*, яка надає широкі перспективи для подальшого вивчення теми.

У рамках наукової дискусії пропонуємо відповісти на ряд запитань.

1. Вокальна та хорова музика *a cappella*, що стає центром Вашої дослідницької уваги, є новою та досить непростою для концертного виконання. Тим не менш, чи порівнювали Ви різні варіанти інтерпретації аналізованих творів (за наявності існуючих різних виконавських версій) з позицій співвіднесення параметрів реального (концертного) звучання та їх відповідності аналітичній моделі організації вербальної складової нотного тексту?
2. Чи допускаєте Ви доцільність залучення семантичного підходу до подальшого осмислення вербального компонента у деяких вокально-хорових опусах? Прокоментуйте таку можливість на прикладі використання слова «Bong» у творі Людмили Юріної на верлібр Аллена Гінзберга «Funny death»/«Смішна смерть»? Попри те, що композиторка у партитурі оминає план вираження свідомо, Ви зазначаєте, що Л. Юріна «залишає зазор для його вільного інтерпретування виконавцями і слухачами» (стор. 64). Чи згодні Ви з ідеєю рецензентки, що провідне у композиції слово «Bong» може бути визначено як образ смерті у творі

Юріної, оскільки це позасемантичне слово належить до несементних нульових морфем і на наш погляд є віддаленим змістовим аналогом архетипних стереотипів (нежиттєдайних за суттю), введених у романі Роберта Музіля «Людина без властивостей»?

3. Чи може бути корисною представлена у дисертації технологія та специфіка опрацювання композитором вербального компонента для діяльності перекладача вокальних текстів?

У якості резюме зазначимо, що рецензована дисертація є самостійним оригінальним дослідженням, у якому представлені обґрунтовані висновки. За темою дисертації опубліковано три статті у фахових наукових виданнях України, оприлюднено декілька наукових праць апробаційного характеру (англомовні тези доповідей на міжнародних конференціях). Зазначені публікації у повному обсязі репрезентують провідні позиції дослідження І. С. Іванової. Дисертація та наукові публікації виконані здобувачкою із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Враховуючи все вищевикладене, вважаю, що дисертаційне дослідження *Іванової Інни Сергіївни «Вербальний компонент у сучасній вокальній музиці: способи звукової реалізації (на матеріалі багатоголосних творів а cappella українських авторів)»*, повністю відповідає вимогам МОН України щодо кваліфікаційних наукових робіт, а його авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура та мистецтво».

Василенко Ольга Валентинівна,
кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри історії музики
Факультету виконавського мистецтва та музикознавства
Київської муніципальної академії музики ім. Р. М. Глієра